

ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ

ΤΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΔΙΑΒΡΕΨΑΝΤΩΝ ΑΝΔΡΩΝ.

ΥΠΟ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Ν. ΓΟΥΔΑ

Διδάκτορος τῆς Ιατρικῆς, ἱκπότου τοῦ τάγματος
τοῦ ἁγίου Στανισλάου, μέλους διαφόρων ἐπιστημονικῶν
καὶ φιλανθρωπικῶν ἐταιριῶν.

ΤΟΜΟΣ Β'.

ΠΑΙΔΕΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ,

Τοῦ ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκδόσει, τῇ γενομένῃ ἐν Παρισίοις τῷ 1867,
βραβευθέντος.

(Παρά τῇ Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς ἀριθ. 4.)

1870

ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ο ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ.

Τὸ ἐπώνυμον Βούλγαρις δὲν εἶναι σπάνιον ἐν Ἑλλάδι, τούναντίον μάλιστα ὁ πρόην μὲν ἱερεὺς, νῦν δὲ Ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου, Νικόλαος Κατραμῆς βεβαιοῖ, ὅτι μόνον « ἐν Ζακύνθῳ ὑπῆρχον τρεῖς οἰκογένειαι Βολγάρων, ἐξ ὧν ἡ μὲν εἶχεν ἐνορίαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναλήψεως· ἄλλη δ', εἰς τὴν Ἀγίαν Αἰκατερίνην τῶν Σιναϊτῶν· καὶ ἡ τρίτη, εἰς τὸν ναὸν τῆς Φανερωμένης. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς τρίτης ἔλκει τὸ γένος καὶ ὁ Εὐγένιος.» (1).

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ γράψαντες περὶ Εὐγενίου διεφώνουν περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, πολλοὶ μάλιστα ῥητῶς ἀπεφάνθησαν ὅτι ὁ διάσημος οὗτος ἀνὴρ ἦτο Κερκυραῖος· ἤδη ὅμως παρὰ πάντων ὁμολογεῖται, ὅτι ἐγεννήθη μὲν ἐν Κερκύρα τῷ 1716, ἀλλ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ Π. Βούλγαρις κατήγετο ἐκ Ζακύνθου, ὅπου ἦτον ἐγκατεστημένος, καὶ ἀνῆκεν, ὡς εἶπομεν, εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς ἐνορίας τῆς Φανερωμένης· εἰς δὲ τὴν Κέρκυραν πρὸ μικροῦ εἶχεν ἀπέλθει, ἵνα διασωθῇ ὑπὸ τῶν ἐπαπειλούντων τότε καὶ πολλὰς ἄλλας χώρας τῆς

---

(1) Ἰδὲ νέας Πανδώρας τόμ. Ε'. σελ. 90.

Ἐπτανησίου πόλιτείας Τούρκων. Ἐκεῖ δὲ, δεξιωθείς ὑπὸ τοῦ γενικοῦ προβλεπτοῦ τῆς θαλάσσης Ἐνετοῦ Λορεδάνου, ἔγημε τὴν Ἰωαννίταν Παραμυθιώτου, ἐξ ἧς ἐτέχθη καὶ ὁ Εὐγένιος, ὀνομασθεὶς τὸ πρῶτον Ἐλευθέριος διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν.

Συνήθεια ὑπάρχει παρὰ ταῖς χριστιαναῖς ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἂν διακινδυνεύσωσι τι ἐπὶ τῆς ἐγκυμοσύνης αὐτῶν, νὰ ἐπικαλῶνται τὴν προστασίαν τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου· εὐχονται δὲ, ἂν διασωθῶσι, νὰ ὀνομάσωσι τὸ τέχθῆν Ἐλευθέριον ἢ Ἐλευθερίαν πρὸς τιμὴν τοῦ εἰσακούσαντος τῶν δεήσεων αὐτῶν Ἁγίου Ἐλευθερίου, εἰς ὃν ἀποδίδουσι τὴν ἐκ τοῦ κινδύνου διάσωσιν. Καθ' ἣν δ' ἐπόχην ἡ Ἰωαννίτα Πέτρου Βούλγαρι ἠγκυμόνει τὸν Εὐγένιον, εἰ Τούρκοι ἐπολιόρκουν τὴν Κέρκυραν. Ἀπεκρούσθησαν δὲ ὑπὸ τοῦ ἀνδρείου Ἐνετοῦ φρουράρχου Σαλεμβούργου, καὶ παθόντες μεγάλας ζημίας, διέλυσαν τὴν πολιορκίαν ἀκριβῶς τὴν 11/23 Αὐγούστου 1716, ἡμέραν δηλαδή, καθ' ἣν ἐγεννήθη καὶ ὁ Εὐγένιος. (1).

Καὶ τὰ μὲν τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας γράμματα ἐσιδάχθη ὁ Ἐλευθέριος ἐν μέρει μὲν ἐν Ζακύνθῳ, ὅπου μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ κινδύνου εἶχεν ἐπιστρέψει ὁ πατὴρ αὐτοῦ, παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ Κατηφόρῳ, διαπρέποντι τότε κατὰ τὸν Κύριον Καλλιγᾶν εἰς παντοδαπὰς γνώσεις (2) ἐν μέρει δὲ, παρὰ τῷ Ἱερεμίᾳ Καβά-

(1) Ἴδὲ τὰς περὶ τούτου λεπτομερείας ἐν τῷ Biographie de l'Archivèque Eugène Bulgari par André Papadopoulos Vretos Athènes 1860 pag. 1 — XXVII καὶ Τουρκακρατουμένη Ἑλλάδι ὑπὸ Κωνσταντίνου Σάβα Ἀθήναις 1866 σελ. 447.

(2) Ἴδὲ νέες Πανδώρης τομ. Ε. σελ. 90.

δία. Ἐκ νεαρᾶς δὲ ἡλικίας ἔδειξε κλίσιν τινα ν' ἀσπασθῆ τὸ τοῦ μοναχοῦ ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα, ἀλλὰ τοῦτο ἀντέκειτο πρὸς τὰς ἐφέσεις ἀκλήρου τινὸς καὶ πλουσίου πρὸς πατρὸς θείου του, καλουμένου Ἀλουϊσίου. Ὅθεν οὗτος μὲν ἐσκέπτετο ν' ἀρραβωνίσῃ ἐνωρίτατα τὸν μικρὸν αὐτοῦ ἀνεψιὸν, ἵνα διαικωνίσῃ διὰ κληρονόμων τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα· ὁ δὲ Ἐλευθέριος ἀντέτεινε, προφασιζόμενος ὅτε μὲν τὴν νεαρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν, ἀλλοτε δὲ τὴν εἰς τὸν μονάζοντα βίον κλίσιν του. Ἐπιμένοντος δὲ τοῦ Ἀλουϊσίου, ὁ Ἐλευθέριος ἠναγκάσθη πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλων νὰ μεταβῆ εἰς Ἄρταν παρά τινι Ἀθανασίῳ, οὗτινος καὶ μνεΐαν ποιεῖται ἐν τῇ λογικῇ του (1). ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα δὲν διέμεινεν ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ Ἐλευθέριος διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν.

« Ὁ τότε μητροπολίτης Ἄρτης, λέγει ὁ Γεώργιος
 » Αἰνιᾶν, καταδικάσας ἱερέα τινὰ ἀδίκως εἰς μακρὰν
 » ἀργίαν τῶν ἱερατικῶν χρεῶν, ἤρνεϊτο τὴν συγχώρη-
 » σιν εἰς τὸν δυστυχῆ, καίτοι κολλάκις καὶ ὑπὸ πολ-
 » λῶν προκρίτων τῆς πόλεως Ἄρτης εἰς τοῦτο παρα-
 » κληθεῖς· ἀλλὰ τελευταῖον ἀπελπισθεὶς, λαβὼν ἰσως
 » καὶ παρά τινος συμβουλήν, ἀπεφάσισεν ἵνα προσδρά-
 » μῃ εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, καὶ ἀναφέρων τὰ
 » παρὰ τοῦ ἀρχιερέως εἰς αὐτὸν πραχθέντα, ζητήσῃ
 » παρ' ἐκείνης τὴν ἐκ τῆς ποινῆς ταύτης ἀπαλλαγὴν.
 » Κατέφυγε λοιπὸν εἰς τὸν νέον μαθητὴν Ἐλευθέριον,
 » ὡς ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους μαθητὰς ἐπαινούμενον,
 » παρακαλῶν μετὰ θερμῶν δακρῶν, ἵνα συντάξῃ τὴν πρὸς

(1) Ἴδὲ Λογικὴν ὑπὸ Εὐγενίου Βουλγάρως ἐν Λειψία τῆς Σαξωνίας 4766 σελ. 42.

» τὴν σύνοδον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀναφορὰν αὐ-
 » τοῦ· ὁ δὲ Εὐγένιος, ἀκούσας δεινοπαθοῦντα τὸν ἱερέα,
 » καὶ κινηθεὶς εἰς συμπάθειαν, συνέταξε τοσοῦτον οἰκ-
 » τρὰν ἐνταυτῷ καὶ γλαφυρὰν ἀναφορὰν, καὶ με το-
 » σαύτην δεινότητα λόγου, ὥστε ὄχι μόνον ἐπεισε τὴν
 » σύνοδον εἰς βοήθειαν τοῦ ἱερέως, ἀλλ' ἐκίνησεν αὐ-
 » τὴν καὶ εἰς περιέργειαν, ἵνα μάθῃ τὸν συντάξαντα.
 » Ὅτεν γράψας ὁ Πατριάρχης εἰς τὸν μητροπολίτην
 » Ἀρτίης περὶ ἀπαλλάξεως τοῦ ἱερέως τῆς ἐπικειμένης
 » αὐτῷ παινῆς, ἐρώτησεν αὐτὸν καὶ περὶ τοῦ τίς ἄρα
 » ἦτον ὁ συντάξας τὴν περὶ τοῦ ἱερέως ἀναφορὰν· ὁ δὲ
 » ἀρχιερεὺς, λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν, προσεκάλεσε μὲν τὸν
 » ἱερέα, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν συγχώρησιν, ἡρώτα δὲ
 » ἐπιμόνως περὶ τοῦ συντάξαντος τὴν ἀναφορὰν, ἀλλ'
 » ὁ ἱερεὺς ἐδέχθη εὐγνωμόνως τὴν συγχώρησιν, παραι-
 » τεῖτο δὲ ἐκ παντός τρόπου τὴν ἐξήγησιν τοῦ ζητου-
 » μένου μυστηρίου, ἕως ὅτου λαβὼν ὑποσχέσεις, ὅτι
 » δὲν πρόκειται βλάβη τις εἰς τὸν γράψαντα, ὠμολό-
 » γησε τὸ ὄνομα τοῦ Εὐγενίου, διὰ τὸ ὅποιον εἶπε τινὰ
 » παράπονα ὁ μητροπολίτης εἰς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ
 » Ἀθανάσιον. Τοῦτο μαθὼν ὁ Εὐγένιος, καὶ δυσαρέ-
 » στως διατεθεὶς, ἀνεχώρησεν εἰς Ἰωάννινα.» (1).

Ἐνταῦθα δὲ ἐσχολάρχει τότε ὁ Βαλλάνος Βασιλόπου-
 » λος « ἀνὴρ ἐν πολλοῖς ἄλλοις δοκιμώτατος καὶ ἐν τοῖς
 » μαθηματικοῖς ἀριστεύων κατὰ τὸν Κωνσταντῖνον Σά-
 » θαν. » (2) καὶ ἠκροάσατο μετὰ ζήλου πάντων τῶν

(1) Ἰδὲ Συλλογὴν ἀνεκδότων συγγραμμάτων Εὐγενίου Βουλγάρως ὑπὸ
 Γ. Αἰλιάνου. 1838. σελ. 14. — 16.

(2) Ἰδὲ Κ. Σάθου Νεοελληνικῆς φιλολογίας σελ. 519.

ἐκεῖ διδασκομένων τότε μαθημάτων· τυχῶν δ' ἐνταῦθα εὐνοϊκῆς εὐκαιρίας, προχειρίζεται ἱεροδιάκονος, μετονομασθεὶς Εὐγένιος.

Περίεργον δὲ εἶναι ὅτι ὁ ἄλλως ἀξιότιμος Ἀνδρέας Βρετὸς θεωρεῖ τὸν Εὐγένιον ὡς μαθητὴν Μεθοδίου τοῦ Ἀνθρακίτου, ῥητῶς μάλιστα λέγει, ὅτι κατέστη ὁ εὐνοούμενος μαθητὴς τοῦ Ἀνθρακίτου (1). Ἀλλ' ὁ Ἀνθρακίτης κατὰ τὸν Σάθαν «περὶ τὸ ἔτος 1715» ἐπανελθὼν ἐδίδαξεν ἐν Ἰωαννίνοις, εἶτα προσκληθεὶς εἰς Καστορίαν προέστη τῆς ἐκεῖ σχολῆς. Ἐντεῦθεν «προσκληθεὶς, μετέβη εἰς Σιατίσταν καὶ εὐδοκίμως διδάξας ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα καὶ ἀνέλαβε τὴν σχολαρχίαν, ἣν διετήρησε μέχρι τοῦ 1723 τῆ ἡλικία ἧδη «προβεβηκῶς.» (2). Ἄρα ὁ Εὐγένιος ἑξαετῆς ἢ μόλις ἑπταετῆς ὢν, ὅτε παρητήθη ὁ Ἀνθρακίτης, δὲν ἠδύνατο νὰ χρηματίσῃ μαθητὴς του.

Μόλις μαθὼν τὴν εἰδησιν τῆς χειροτονίας τοῦ Εὐγενίου ὁ θεῖός του Ἀλουΐσιος, τὸ μὲν πρῶτον ἐγεινεν ἑξαλλος ὑπὸ θυμοῦ, νομίζων ὅτι ὁ Εὐγένιος, ὡς κληρικὸς καὶ μάλιστα μοναχός, δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ διαιωπίσῃ τὰ οἰκογενειακὸν αὐτοῦ ὄνομα· ἔπειτα ὁμῶς, συνελθὼν, καὶ εἰς εὐσεβεστέρας τραπεὶς διαθέσεις, ἐπιθυμήσας δηλαδὴ ν' ἀκούῃ καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μνημόνευομένου ἐν τῷ ναῷ τῆς Φανερωμένης ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ Εὐγενίου, ἐκίνησε πάντα λίθον διὰ νὰ πείσῃ τοῦτον νὰ μεταβῆ εἰς Ζάκυνθον καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ τὸ τοῦ ἑφημερίου

(1) Ἰδὲ Biographie d' Archivèque Eugène Bulgari page III.

(2) Ἰδὲ Νεοελληνικῆς φιλολογίας Κ. Σάθα σελ. 435.

τῆς ἐνορίας Φανερωμένης ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπητεῖτο διατύπωσις τις, εἰς ἣν δὲν συγκατετέθη νὰ ὑποβληθῇ ὁ Εὐγένιος. Κατὰ τὰ παρὰ τοῖς Ζακυνθίοις εἰθισμένα πᾶς ὁ θέλων νὰ διορισθῇ ἐφημέριος, ὀφείλει νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς ἐν τῇ ἐνορίᾳ του καὶ νὰ ἐκλεχθῇ ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ διετίαν, ἀλλ' ὁ Εὐγένιος, ἀποκρούσας εὐγενῶς καὶ τὴν ψηφοφορίαν ταύτην, ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα.

Οἱ δὲ Ἰωαννῖται, οἱ ἐπὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν διακρίθοντες καὶ πρωτοβουλίαν ὑπὲρ αὐτῶν λαμβάνοντες, ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ διδώσιν ἔκτοτε τί ἡδύνατο νὰ κατασταθῇ εἰς τὸ μέλλον ὁ Εὐγένιος, εἰ ἐτύγχανε τακτικωτέρας τινός καὶ ἐπιμελεστέρας σπουδῆς. Ὅθεν, τῇ προτροπῇ καὶ τοῖς ἀναλώμασιν αὐτῶν, ὁ νέος ἱεροδιάκονος μετέβη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Παταύιας πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του. Ἐνταῦθα ὁ Εὐγένιος δὲν ἐβράδυνε νὰ γείνη ἐντελῶς κάτοχος τῆς Λατινικῆς, τῆς Ἰταλικῆς, τῆς Γαλλικῆς, καὶ τῆς Ἑβραϊκῆς μάλιστα γλώσσης πρὸς μεγάλην ἐκπληξιν καὶ εὐχαρίστησιν τῶν καθηγητῶν του· ἀμέσως δ' ἔπειτα ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θεολογίας. Συνήθειαν δ' εἶχεν ἔκτοτε κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν νὰ ἐκκλησιάζηται ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Ἐνετίᾳ. Ἄς μὴ λησμονήσωμεν δὲ, ὅτι αἱ ἀποστάσεις τότε ἦσαν πραγματικαὶ καὶ δὲν εἶχον συντμηθῆ ἐκπληκτικῶς διὰ τοῦ ἀτμοῦ, ὅπως σήμερον, καὶ ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἀπέχει οὐκ ὀλίγας λεύγας ἢ ὥρας ἐκ Παταύιας. Ἄλλ' ὁ Εὐγένιος ἔκτοτε, φαίνεται, ἰερόηρμοζεν εἰς ἑαυτὸν τὸ «μὴ κατοκνεὶ μακρὰν ὁδὸν πορεύεσθαι πρὸς τοὺς διδάσκειν τι χρήσιμον ἐπαγγελλομένους.» οὐδ' ὠμοίαζε

τούς κληρικούς εκείνους, οἵτινες καὶ ὑπὸ τῆς ὀφείας τῶν ἔχοντες ἐνίοτε τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου, βαρύνονται νὰ προσέλθωσιν ἐν αὐτῷ, ἢ ἀπερχόμενοι διακρίνονται μόνον διὰ τῆς ἀφασίας τῶν, καὶ οὕτ' ἐνθυμοῦνται, ὅτι οἱ κληρικοὶ ὀφείλουσι πανταχοῦ καὶ πάντοτε νὰ διδάσκωσι, καὶ ἐπὶ πετρῶν καὶ ἐπὶ ἀκανθῶν καὶ ἐπὶ τριβόλων πίπτει ὁ σπόρος τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

Ὁ Εὐγένιος λοιπὸν δὲν ὠμοίαζε τούτους, ἀλλ' ἀπὸ ὀρθροῦ βαθέος παρευρίσκειτο κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν ἐν τῷ ἐν Ἐνετίᾳ οἴκῳ τοῦ Κυρίου· ἐν μιᾷ δὲ τῶν Κυριακῶν ἐπελήφθη νὰ ἐξηγήσῃ τὸ Εὐαγγέλιον· ἡ δ' εὐγλωττία του ἐνθουσίασεν εἰς τοσοῦτον τοὺς δύο ἀγαδέλφους Ἰωαννίτας Μαρούτση, τὸ ἐμπόριον τότε μετερχομένους ἐν Ἐνετίᾳ, ὥστε ἀμέσως τῷ πρότειναν νὰ ἐπανέλθῃ, εἰάν θέλῃ, εἰς Ἰωάννινα καὶ ν' ἀναδεχθῇ τὴν γυμνασιαρχίαν τοῦ ἐκεῖ δι' ἐξόδων τῶν συσταθησομένου γυμνασίου. Τοιαύτη πρότασις, γενομένη τῷ 1742, πᾶς τις ἐννοεῖ εὐκόλως, ὅτι κατέθελξε τὴν φιλοπάτριδα καὶ εὐγενῆ ψυχὴν τοῦ Εὐγενίου.

Ἀλλ' ὅσον ἀρεστὴ ἦτον αὕτη εἰς τε τὸν νέον ἱεροδιάκονον καὶ εἰς τοὺς φιλοπάτριδας Μαρούτση, τοσοῦτον ἀπήρεσε, φαίνεται, εἰς τὸν θεῖον Ἀλουΐσιον, ὅστις, ἅμα μαθὼν τὴν τε ἐπιστροφὴν τοῦ μικροῦ αὐτοῦ ἀνεψιοῦ Εὐγενίου εἰς Ἰωάννινα καὶ τὴν γενομένην μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν Μαρούτση συμφωνίαν, προσεκάλεσε τὸν συμβολαιογράφον καὶ συνέταξε κωδύκελον τῆς προγενεστέρως διαθήκης του, καθ' ἣν κληρονόμον καθίστα τὸν Εὐγένιον, ἀλλὰ κατὰ τὸν κωδύκελον τοῦτον κληρονόμος ὠρίζετο ἕτερος αὐτοῦ ἀνεψιός, ὁ Ἰωάννης Βούλγαρις· περὶ δὲ τοῦ Εὐγενίου εἰρωνικῶς ὤρισε τὰ

ἐξῆς· « Ἄκυρῶν τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ μου ἀφαρῶντα τὸν
 » λογιώτατον ἱεροδιάκονον Εὐγένιον, ἅτινα δύναται
 » οὗτος νὰ μάθῃ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς διαθήκης
 » μου, ἀκυρῶν, λέγω, ταῦτα περὶ αὐτοῦ, ἐπειδὴ δύνα-
 » ται οὗτος ἤδη νὰ ζήσῃ ἀνέτως ὡς ἄνθρωπος τῶν
 » γραμμάτων διὰ τῆς μισθοδοσίας του ἐν Ἰωαννίνοις,
 » καθιστῶ κληρονόμον μου τὸν Ἰωάννην Βούλγα-
 » ριν. » (1).

Ἄλλ' ὁ Εὐγένιος εὐτυχῶς δὲν ἦτο ἐκ τῆς τάξεως
 ἐκείνων, οἵτινες προσδοκῶσι νὰ ζήσωσιν ἐκ κληρονο-
 μιῶν καὶ τῆς οὕτω δὴ λεγομένης ἀμεριμνομεριμνοσύνης.

Μόλις γενόμενος γυμνασιάρχης, προσεῖλχυσεν εἰς τὸ
 Γυμνάσιον πληθὺν νέων, πανταχόθεν σπευδόντων ν' ἀ-
 κούσωσι τῶν σοφῶν διδασκαλιῶν του. Ἐν Ἰωαννίνοις
 δὲ ὑπῆρχεν ἔκτοτε καὶ ἕτερον Γυμνάσιον τὸ τοῦ Γκού-
 μα, συσταθὲν, ὡσπερ καὶ ἀλλαγῶν εἶδομεν, (2) κατὰ τὸ
 1670. Ἐν τῷ Γυμνασίῳ τούτῳ ἐδίδασκεν ὁ Μπαλάνος
 Βασιλόπουλος, ὅστις, καίτοι ἀγαθὸς ἀνὴρ τυγχάνων,
 ἦτο ὅμως πολὺ προσηλωμένος εἰς τὸ ἀρχαῖον τῆς δι-
 δασκαλίας σύστημα καὶ ἀπέδιδεν εἰς ἑαυτὸν μείζονα
 τοῦ δέοντος ἀξίαν. Οὗτος εἶναι ὁ κηρύξας δημοσίᾳ ὅτι
 ἔλυσε πολλὰ δύσλυτα μαθηματικὰ ζητήματα καὶ δὴ
 καὶ τὸν τετραγωνισμόν τοῦ κύκλου, νομίζομεν. Τοιαύ-
 τὴν λοιπὸν ἔχων περὶ ἑαυτοῦ δοξασίαν ὁ Μπαλάνος
 Βασιλόπουλος, δὲν ἠδύνατο καὶ νὰ μὴ φθονῇ τὴν περι-

(1) Ἰδὲ Biographie de l' Archivèque Eugène Bulgari par André
 Papadopoulos Vretos pag V—Vi.

(2) Ἰδὲ Βίοι Παράλληλοι τῶν ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος
 διαπρεψάντων ἀνδρῶν τόμ. α'. σελ. μδ'. προλεγ.

στοιχίασαν τὸν Εὐγένιον εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τοῦ σταδίου του δόξαν. Τὸ προχειρότερον δ' ἐν τοιαύταις περιστάσεσι πρὸς συκοφαντίαν ὄπλον ἦτο τὸ ἀφορῶν τὴν εὐσέβειαν. « Καλὸς μὲν εἶναι ὁ Εὐγένιος, » ἐκήρυττον οἱ ὄπαδοι τοῦ Μπαλάνου, « ἀλλ' εἶναι ἄθεος. » Οὗτος δέ, ἵνα ἀφοπλίση τοὺς ἀντιπάλους του, πρὸς τοῖς λοιποῖς μαθήμασιν, ἅπερ ἐδίδασκε καθ' ἐκάστην ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας, ἀνεδέχθη καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς χριστιανικῆς θεολογίας. Θὰ φανῆ ἴσως παράδοξον εἰς τινὰς τῶν σημερινῶν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν, ὅτι εἰς καὶ μόνος, ὁ Εὐγένιος, ἐδίδασκε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν κατὰ τοὺς νεωτέρους γραμματιστάς· τὴν φιλοσοφίαν, τὴν μεταφυσικὴν, τὴν ἀστρονομίαν καὶ τέλος τὴν θεολογίαν. Ἄλλ' ἄς μὴ λησμονήσωμεν, ὅτι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ διδάσκαλοι δὲν ἐδίδασκον, θέτοντες ἐπὶ τράπεζαν τὸ ὠρολόγιον, οὔτε προσήρχοντο εἰς τὴν διδασκαλικὴν ἑδραν ἐν τέταρτον μετὰ τὴν ὠρισμένην ὥραν, καὶ οὔτε ἀπήρχοντο ἐν τέταρτον πρὸ αὐτῆς· ἡμεῖς αὐτοὶ ἐνθυμούμεθα, ὅτι ὁ ἀείμνηστος ἡμῶν διδάσκαλος Γεώργιος Κρανᾶς ἤρχιζε νὰ διδάσκη, ἅμα ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, διώρθωνε δὲ πολλάκις τὰς ἐξηγήσεις τῶν μαθητῶν ἢ μὲ τὸ φῶς τῆς σελήνης ἢ μὲ δᾶδας καὶ λύχνον· καὶ σπανιώτατα διέκοπτεν ἐπὶ ἡμίσειαν ἢ τὸ πολὺ ἐπὶ μίαν ὥραν τὴν ἐργασίαν, καὶ ἐπὶ τῆς διακοπῆς δὲ ταύτης δὲν ἀπήρχετο τοῦ σχολείου, ἵνα ἐμπορευθῆ, ἀλλ' ἢ ἀνεπαύετο ἐπὶ τῆς διδασκαλικῆς ἑδρας, ἢ ἐμελέτα τὰ μετ' ὀλίγον διδαχθησόμενα μαθήματα. Οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐδίδασκον, ἵνα ὠφελῶσι παρέβλεπον δὲ καθ' ὀλοκληρίαν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὠφέλειαν. Πολλοὶ μάλιστα προσήνεγκον ὀλοκαύτωμα τοῦ ζήλου

των οὐ μόνον τὴν ὑγείαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των ἠγνόουν δὲ καθ' ὀλοκληρίαν, ἢ σπανιώτατα ἔλεγον τὸ σήμερον συνεχῶς ἀκουόμενον « ὁ τῷ κατὰ δουλεύων ἐκ τοῦ καοῦ τραφήσεται. »

Ἀλλὰ καίτοι τοιοῦτος ὢν ὁ Εὐγένιος καὶ τοσαῦτα διδάσκων, ἐπὶ τέλους ὁμῶς ἀηδειάσας τὰς μηχανουργίας, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ. Τῷ δὲ 1750 προσεκλήθη εἰς Κοζάνην, ἵνα ἀναδεχθῆ τὴν γυμνασιαρχίαν τοῦ κατὰ μίμησιν τῶν Ἰωαννιτῶν συσταθέντος ἐκεῖ τότε Γυμνασίου. Καὶ ἐν τῇ νέα δὲ ταύτῃ διδασκαλικῇ ἔδρᾳ δὲν ἐβράδυνεν ὁ Εὐγένιος νὰ περιστοιχισθῆ ὑπὸ τσαύτης δόξης, ὅση ἦτο ἱκανὴ νὰ προσηλώσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὴν προσοχὴν τῆς Μεγάλῃς ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ἣτις προσεκάλεσεν αὐτὸν ν' ἀναδεχθῆ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Ἄθῳ συστανομένου τότε Γυμνασίου.

Ὁ Εὐγένιος ἀνεδέχθη μετὰ χαρᾶς τὴν πρότασιν, καὶ ἀφοῦ ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκανόνισεν ἐκεῖ τὰ τῆς θέσεώς του, μετέβη κατὰ τὸ 1754 εἰς Ἄθων. Ἐνταῦθα δὲ μόλις παρῆλθον ὀλίγαι ἡμέραι ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων καὶ συνηθροίσθησαν διακόσιοι περίπου λογάδες μαθηταί, ἀμιλλώμενοι πρὸς ἀλλήλους ἐπὶ προκοπῇ καὶ ἐπιδόσει. Κατὰ τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει συμφωνηθέντα, ὁ Εὐγένιος, ἐπιφορτισμένος ὢν καὶ μὲ ἄλλα διδασκαλικά καθήκοντα, ὑπεσχέθη νὰ διδάσκῃ δύο μόνον μαθήματα καθ' ἐκάστην ἡμέραν, ἀλλ' οὗτος παραβὰς κατὰ τοῦτο μόνον τὴν συμφωνίαν, ἐδίδασκε τρία καὶ τέσσαρα.

Βάσκανος ὁμῶς δαίμων δὲν ἐβράδυνε νὰ στήσῃ καὶ ἐν τῇ περιλαλήτῳ τότε γενομένῃ Ἄθωνιάδι σχολῇ τὰς

παγίδας του πρὸς καταστροφὴν αὐτῆς. Καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Εὐγένιος ἐδιπλασίαζε καὶ ἐτριπλασίαζε τοὺς ἀγῶνας, ἵνα κατασταθῇ ὠφέλιμος εἰς τοὺς μαθητάς, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐδαπάνη καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ κωφοῦ βαλαντίου του χρήματα, ἵνα ἐπαρκῆ εἰς πάσας τὰς ἀνάγκας αὐτῶν, καθ' ἣν ἐποχὴν πολλοὶ τούτων διενυκτέρευον, ἵνα καρπωθῶσιν ὅσον ἔνεστι πλειότερον ἐκ τῶν σοφῶν διδασκαλιῶν τοῦ ἀκαμάτου Καθηγητοῦ των, αἴφνης διεγείρονται ἐν τῇ σχολῇ ταραχαὶ καὶ ῥαδιουργίαι, ἐπαπειλοῦσαι καὶ ξυλοκοπήματα κατὰ τοῦ γυμνασιάρχου. Ἐπικαλεῖται δ' οὗτος τὴν προστασίαν τῶν Ἐφόρων· νουθετεῖ ἐπανειλημμένως τοὺς ἀτακτοῦντας μαθητάς· ἐπιπλήττει τοὺς πρωταιτίους· ἀναγκάζεται μάλιστα νὰ καταφύγῃ ἅπαξ καὶ εἰς τὸ βάρβαρον τοῦ ῥαβδισμού μέσον, ἵνα ἐπαναφέρῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ προλάβῃ τὴν τῆς σχολῆς διάλυσιν· ἀλλὰ τὰ πάντα εἰς μάτην. Τὸ κακὸν εἶχεν ἀλλαχοῦ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ Ἄθῳ τὰς ρίζας του.

« Ὁ Αὐτὸς Πατριάρχης Κύριλλος ὁ ἕκτος, κατὰ τὸν » Ἄνδρέαν Παπαδόπουλον Βρετὸν, ὁ ὑποχρεώσας τρό- » πον τινὰ τὸν Εὐγένιον νὰ δεχθῇ τὴν γυμνασιαρχίαν » τοῦ Ἄθῳ, μόλις καταβάς τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου » καὶ ἰδὼν ὅτι τόπος διαμονῆς αὐτοῦ ὠρίσθη διὰ φερ- » μανίου ὁ Ἄθως, ἐξύφανε σύμπαν τὸ δρᾶμα τοῦτο κατὰ » τοῦ Γυμνασιάρχου. Ἡ ἀφιξίς του ἐνταῦθα ἔδωκε τὸ » σημεῖον τῆς ἀπειθείας μεταξύ τῶν μαθητῶν. Τοῦτο δὲ » ἠνάγκασε τὸν Εὐγένιον ν' ἀποσυρθῇ τοῦ Γυμνασίου » καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν τῶν Ἰβήρων Μονήν, τὴν ἐ- » χουσαν προνόμιάν τινα, ἵνα ἀποφύγῃ τὸ διαταχθὲν ὑπ' » αὐτοῦ τοῦ πρώην Πατριάρχου ξυλοκόπημα. Ὁ Πατρι- » ἀρχης ἀκολούθως εἴτε μεταμελούμενος, εἴτε θέλων

» νὰ δικαιολογήσῃ τὴν διαγωγὴν του, ἐζήτησε παρὰ τοῦ
 » Εὐγενίου τὸν λόγον τῆς δραπετεύσεως αὐτοῦ» (1),
 οὗτος δ' ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς :

« Οὐδείς νόμος, Παναγιώτατε δέσποτα, κύριέ μου κύριε Κύριλ-
 » λε, οὔτε θεῖος, οὔτε ἀνθρώπινος κατακρίνει ποτέ τινα ἀνεξετά-
 » στως· ἀλλ' οἱ νόμοι δίδουν εἰς μὲν τὸν κρίνοντα τὸ χρέος νὰ
 » ἐξετάζῃ, εἰς δὲ τὸν κρινόμενον τὴν ἄδειαν νὰ ἀπολογῆται,
 » ὥστε καὶ κατ' αὐτὴν τὴν συντέλειαν, ὅταν μέλλῃ νὰ γένη ἡ
 » παγκόσμιος ἐκείνη κρίσις, μ' ὅλον ὅπου οὔτε ὁ κριτὴς χρειά-
 » ζεται ἔρευναν, οὔτε ὁ πταίστης ἔχει ἀπολογία, καὶ τότε ὁμῶς
 » τὸ « ἔρει, » καὶ τὸ « ἐροῦσιν, » ὡς ἐν Εὐαγγελίοις ἀκούομεν,
 » τοῦτο δηλοῦσιν, ὅτι ἄνευ ἀπολογίας οὐδείς οὐδέποτε κατα-
 » κρίνεται. Βλέπων λοιπὸν ἐγὼ τὴν ὑμετέραν παναγιότητα
 » πολλὰ μου καταψηφιζομένην, καὶ περισσῶς καταστηλιτεύου-
 » σαν τὴν ἐμὴν ἀναξιότητα διὰ πλήθους γραμμάτων, ὧν τὰ
 » μὲν τοῖς ἐν αὐτῷ τῷ ὄρει, τὰ δὲ τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει,
 » τὰ δὲ τοῖς ἐν Θεσσαλονίκῃ, πολλὰ τε καὶ πολλοὶς γράφει
 » κατ' ἐμοῦ, ὅσοις εἶναι τινὸς ὀνόματος, καὶ οὐ μόνον γράφει,
 » ἀλλὰ καὶ ἄλλους εἰς τοῦτο διεγείρει, διδασκάλους, μαθητὰς,
 » ἡγουμένους, προηγουμένους, σχολεῖα, μοναστήρια, διὰ νὰ ἀ-
 » πωλέσῃ ἴσως, εἰ δυνατόν, καὶ τὸ ἐμὸν μνημόσυνον μετὰ
 » πλείονος τοῦ ἤχου, καὶ νὰ προξενήσῃ ἴσως περιφανεστέραν
 » τὴν πτώσιν μου, παρκακλῶ τὴν δικαιοσύνην αὐτῆς νὰ μοὶ
 » ἐπιτρέψῃ νὰ σημειώσω καὶ ἐγὼ σύντομον τὴν πρὸς ταῦτα
 » ἀπολογία, δι' ἧς καὶ ἄλλοι τινὲς ἐπὶ γῆς θεοὶ εἶναι τοῖς κρι-
 » νομένοις ὑπὸ Θεοῦ ταχθέντες καταβάντες ὕφονται τὰ κατὰ
 » τὴν κρυγὴν ἡμῶν συντελούμενα· εἰ δὲ μὴ, καὶ πρὸ πάντων
 » ἐκεῖνα ὅπου πρὸς πολλοὺς γράψουσιν ἡ ὑμέτερῃ Παναγιότητι
 » ζητεῖ νὰ με ἐρωτήσῃ διατί ἀνεχώρησα ἐκ τοῦ σχολείου, φαίνε-
 » ταί μοι τρόπον τινὰ περιττόν, διότι ἀπὸ παρελθόντος μηνὸς
 » Ἰουλίου, ἄχρι τοῦ ἐνεστῶτος Ἰανουαρίου, καὶ ἐκ στόματός
 » μου ἀκούσασα, καὶ παρ' ἄλλων μαθούσα, καὶ πολλὰ τεκμη-
 » ρια λαβούσα τῆς ἐμῆς γνώμης ἔπρεπε νὰ με ἐρωτήσῃ. κα-
 » λῶς, διὰ νὰ ἀκούσῃ αὐτὸ τὸ διατί πρὸ ἐμοῦ ἀμέσως, καὶ ὄχι

(1) 'Izè Biographie de l'Archivèque Eugène Bulgari par M.
 And. Pap. Vretos pag Viiij.

» τώρα νὰ ζητῆ νὰ τὸ μάθῃ παρ' ἄλλων, ἀφοῦ ἐγὼ ἀνεχώρη-
 » σα' τὸ νὰ ἐρευνᾶ τις τὰς αἰτίας, πρὶν νὰ συμβοῦν τὰ ἀποτε-
 » λήσματα, εἶναι εὐλογον εἰς τοιαῦτα καὶ ἐπωφελές, διατί
 » τότε ἔχει καιρὸν τὰ ἐπόμενα ἄτοπα νὰ τὰ ἐμποδίξῃ· τὸ νὰ
 » αἰτιολογῆ δὲ τὰ πράγματα μετὰ τὰς ἐκβάσεις, εἶναι περιττὸν
 » καὶ ἀνωφελές, διότι τὰ γινόμενα οὐκ ἀπογίνονται. Ἐγὼ
 » ὁμῶς καὶ τώρα ἀγκαλὰ καὶ ἔξω καιροῦ ζητούμενον τὸ διατί,
 » ἰδοὺ τὸ λέγω· ἀνεχώρησα διότι εἶδον ἑμαυτὸν γεγυμνωμέ-
 » νον ἐκείνης τῆς διδασκαλικῆς ὑποχρῆς τε καὶ ἐξουσίας, ἣν
 » διὰ τοῦ συνοδικοῦ σιγγιλιῦ πρότερον εἶχον· ἀνεχώρησα διότι
 » εἶδον τοὺς ἀχρειοτέρους μαθητὰς εὐρόντας πρόσωπον παρ'
 » αὐτῇ, καὶ τοὺς σεμνοτέρους καὶ ἀξιοτέρους ἀπερρίμμενους,
 » χωρὶς νὰ δύναιμι οὔτε ἐκείνους πλέον, ὡς πρότερον νὰ συ-
 » στείλω ὑπερηφανοῦντας, ἀτακτοῦντας, διαβᾶλλοντας, πάντα
 » ἄνω καὶ κάτω φέροντας, οὔτε τούτους νὰ προστατεύσω ἀ-
 » κρίτως διαβχλομένους, καὶ διωκομένους ἀδίκως· ἀνεχώρησα,
 » διότι κατὰ τὴν ἐμοὶ δοθείσῃ ἐξουσίαν πταίοντα ἀπέβαλλον
 » τὸν μαθητὴν, καὶ τὴν ἐφεξῆς ἡμέραν τὸν ἔβλεπον ἐνώπιόν
 » μου εἰς τὴν παράδοσιν τῶν μαθημάτων, καὶ μὲ πτερὰ καὶ
 » μὲ θάρρος μέγα τὸν ἤκουον νὰ περιίπταται ὅλην τὴν σχο-
 » λήν, καὶ νὰ ἐπαπειλῆ ἐναντίον μου· ἀνεχώρησα, διότι οἱ τοῦ
 » σχολείου δούλοι κατὰ πρόσωπον καὶ ἐνώπιον τῶν μαθητῶν
 » μου ὀρασυνόμενοι μὲ ὕβριζον, καὶ ὁ προηγούμενος καὶ ἐπι-
 » στάτης ἡμῶν κύρ Μελέτιος ὡς καλογήρους τοῦ τοὺς ἐδια-
 » φθέντευσ, καὶ ἡ παναγιότης σου τοὺς εἶχες ἐν δεξιοῖς· ἀνε-
 » χώρησα, διότι ἔδειρα τὸν ἀντάρτην μαθητὴν Γαβριήλ, καὶ
 » αὐτὸς ἐνώπιόν της ὕστερον ἐκπηγόρει μου ἐλευθέρως, ὡς
 » κατὰ πάθος κινηθέντος, καὶ τὰ διορθώσεως ἄξια παραβλέ-
 » ποντος, ἡ δὲ ὑμετέρα Παναγιότης παρείχεν αὐτῷ ἡδέως ἀ-
 » κρόασιν· ἀνεχώρησα διὰ τὸν γραμματικὸν Παναγιώτην, τὸν
 » καὶ μαθητὴν μου γενόμενον, καὶ πολλὰ ὑπ' ἐμοῦ εὐεργετη-
 » θέντα, καὶ εἰς τὴν διδασκαλικὴν τάξιν προξιβασθέντα, ἄνδρα
 » δόλιον καὶ ταραχοποιὸν, καθὼς καὶ τὸ ἐν Πάτρῳ σχολεῖον
 » τὸν ἔδειξε, καὶ τὸ ἐν τῷ ὄρει, τοῦτο δὴ τὸ ἡμέτερον, εἰς
 » πολλὰς περιστάσεις ἠθελήσατε νὰ τὸν προστατεύσητε κατ'
 » ἐμοῦ, καὶ νὰ τὸν ὑπερυψώσητε ὑπὲρ ἐμὲ, δόντες αὐτῷ ἀπό-
 » λυτον ἐξουσίαν ἐπὶ πάντων τῶν γραμματικῶν μαθητῶν, καὶ
 » ἀνατρέψαντες τὴν, ἣν περ ὄφειλεν ἔχειν ὑποταγὴν εἰς ἐμὲ,
 » κατὰ τὸν συνοδικὸν διορισμὸν τοῦ σιγγιλιώδους γραμματός·

» ἀνεχώρησα, διότι ὁ πορτάρης σας εἰς τὸ σχολεῖόν μου ἠθέ-
 » λησε νὰ βασιλεύσῃ καὶ ὁ κουφότερος καὶ εὐτελέστερος τῶν
 » ἐμῶν μαθητῶν Ἰγνάτιος νὰ κατεξουσιάζῃ, καὶ ὁ ἐπιστάτης
 » ἐπὶ τῶν πετρῶν καὶ σανιδίων νὰ ἄρχῃ καὶ νὰ νομοθετῇ ἀ-
 » νεχώρησα, διότι, καθὼς πολλάκις τὸ ἔλεγον, διεμερίσθη τὸ
 » σχολεῖον εἰς τέσσαρας τετραρχίας, ὡς ἡ Ἰουδαία, ἐπὶ τῆς
 » μοναρχίας τοῦ Αὐγούστου, καὶ οἱ μὲν ἦσαν Πατριαρχίται, οἱ
 » δὲ Μελετίται, οἱ δὲ Παναγιωτίται, οἱ δὲ Εὐγενίται, ἄλλοι
 » βένετοι, ἄλλοι πράσινοι, καὶ ὁ μὲν ἦν Ἀπολλῶ, ὁ δὲ Κεφᾶ
 » ὄθεν κατέτρεχεν ἀδελφὸς τὸν ἀδελφόν, καὶ τὸ γραφικὸν ἐ-
 » πληροῦτο, καθὼς οἱ Ἀσσύριοι ἐδίωκον τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ
 » τὸ σχίσμα προῖόν νῦξάνετο, μὲ τὸ νὰ ἐξέλειπεν ὁ ἄρχων καὶ
 » ὁ ἡγούμενος, μετασταθείσης ἤδη τῆς μοναρχίας εἰς πολυαρ-
 » χίαν καὶ τῆς πολυαρχίας μεταπεσοῦσης, καθὼς συμβαίνει,
 » εἰς παντελῆ ἀναρχίαν ἀνεχώρησα, διότι ἐτέθησαν θρόνοι,
 » καὶ ἀνοίχθησαν βίβλοι, καὶ ἅπαξ καὶ δεῦτερον ἠναγκάσθη
 » νὰ κριθῶ ἐνώπιόν της μετὰ τῶν εὐτελεστέρων καὶ ἀχρειοτέ-
 » ρων Γραμματικῶν, καὶ οἱ μὲν ἐβίων ὅσα καὶ ἠθελον, καὶ
 » ἐστασίαζον ὑπὸ τοῦ γραμματικοῦ Παναγιώτου διεγχειρόμενοι,
 » μὲ τὰ κρύφια αὐτοῦ ἐπιχειρήματα, τὰ ὅποια δὲν τὴν λαν-
 » θάνουσιν· ἐγὼ δὲ μόλις ἐπατρεπόμην εἰς τὸ θυμαστὸν ἐκεῖνὸ
 » λογοθέσιον ἀποκρίνεσθαι· ἀνεχώρησα, διότι τὰ γραμμάτια
 » μου, τὰ ὅποια μοι ἔπεμπε βουλωμένα ὁ πνευματικὸς πατὴρ
 » ἀπὸ τῆς σκῆτης, καὶ αὐτὰ κατεκρατοῦντο καὶ ἠνοίγοντο, εἰς
 » τὰ ὅποια μοι ἐδίδεν εἰδήσιν ὁ καλὸς ἄνθρωπος νὰ προσέχω,
 » διότι ἄλλα τὸν εἶπατε νὰ μὲ εἶπῃ, καὶ ἀλλέως ἐπληροφόρη-
 » θῃ, ὅτι κινουῦνται τὰ πράγματα· ἀνεχώρησα, διατὶ καὶ αὐτὴν
 » τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλικῆς καὶ παραδόσεως τῶν μαθητῶν
 » ἠθελεν ἡ Ἰμετέρα Παναγιότης νὰ μοι ὁροθετήσῃ, ὅταν τοὺς
 » μαθητάς μου ζητήσαντας πάνυ κούφως νὰ διαστρέψω αὐτοῖς
 » τῶν πραγμάτων τὴν τάξιν, μ' ὅλον ὅπου ἤκουσε παρ' ἐμοῦ
 » τὰς αἰτίας, δι' ἃς εἰς τὸ ζήτημά των δὲν ἐδυνήθη νὰ συγκα-
 » τανεύσω, ἐπαρεμύθει ἰδίᾳ ἕνα ἕκαστον αὐτῶν λέγουσα, ὅτι
 » θέλει μὲ ἀναγκάσει νὰ τελειώσω τὴν γνώμην των· ἀνεχώρη-
 » σα, διότι ἐκ μὲν τῆς Χίου ἐγράφετέ μοι νὰ ἀμεριμνῶ περὶ
 » τοῦ μισθοῦ μου, ἐλθόντες δὲ ἐδώκατέ μοι μόνον τὸ ἥμισυ,
 » καὶ εἶπατέ μοι νὰ γράψω εὐχαρίστως τῷ ἀγίῳ Σμύρνης διὰ
 » τὴν λῆψιν τῶν χιλίων γροσίων· μετὰ ταῦτα δὲ, ὅταν ἐζή-
 » τησα καὶ τὰ λοιπὰ πεντακόσια, ἀπέκριθητέ μοι, ὅτι δὲν

» ἔχετε, καὶ μὲ ἀνεπέμψατε εἰς τὸν προηγούμενον κύριον Με-
 » λέτιον, καθὼς ὁ προηγούμενος κύριος Μελέτιος μὲ ἐπεμπεῖν
 » εἰς τὴν Ἰμετέραν Πανάγιότητα ἀνεχώρησα, διότι οἱ δυσμε-
 » νεῖς καὶ ἀχάριστοι μαθηταί μου, οἱ κατ' ἐξοχὴν ἀπολαύοντες
 » τῆς ὑμῶν προστασίας, ἔλεγον τοῦτο κακεῖν ἐπὶ λέξεως, ὅτι
 » τὰ φαλάγγια ἀπὸ κειροῦ ἐγιαγλαντίσθησαν, καὶ ἔτοιμος ἦν
 » ἤδη νὰ προφθάσῃ διδασκαλὸς ἕτερος ὑφ' ὑμῶν προσκαλούμε-
 » νος, οἱ καὶ ἐπὶ τραπέζης φιλοτησίας ἀλλήλους προπίνοντες,
 » τοὺς ἐσομένους προσηγόρευον διδασκάλους, ἀνυποστόλως ἡμῶν
 » κατηγορούμενοι. Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἀνεχώ-
 » ρησα διότι καὶ τὸ εἶπατε ἐνώπιον τῶν ἀγνωμόνων μου μα-
 » θητῶν, καὶ τὸ ἐμηνύσατε εἰς ἐμὲ μὲ τὸν θρασύτατον πορτά-
 » ρην, ὅτι τὴν ἐπικύριον εἶχετε γνώμην ἀναβάντες ἀπὸ τὸ μο-
 » ναστήριον εἰς τὸ σχολεῖον νὰ μὲ ξυλίσητε λόγος, δὲν ἤξεύ-
 » ρω, εἰς τίνα ἀνοικειότερος, εἰς τὸν εἰπόντα, ἢ εἰς τὸν περὶ
 » οὗ εἴρηται καὶ διατί; διότι ἐκράτησα τὸ γράμμα, τὸ ὁποῖον
 » ὡς ἱκετηρίαν ἠθέλον νὰ σᾶς προφέρουν οἱ μαθηταί μου, πα-
 » ρακαλοῦντες ἱκετικῶς νὰ μὲ εἰρηνεύσητε καὶ νὰ μὲ ἀναπαύ-
 » σκετε· γράμμα ἐπὶ Θεῷ μάρτυρι, τὸ ὁποῖον ἐγὼ δὲν τὸ ἐζή-
 » τησα, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἔγινεν, ἠθέλησα καὶ τὸ ἐκράτησα· διότι
 » δὲν ἠθέλα νὰ προσενεχθῆ, καὶ νὰ ἐλέγξω μὲ αὐτὸ, καὶ νὰ
 » γνωρίσω τίνες οἱ ἐμοὶ πιστοὶ μαθηταί, καὶ τίνες οἱ ἄπιστοι.
 » Ἰδοὺ ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα αἷτια τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἔχε-
 » τε ἐν αὐτοῖς τὸ διατί ἀποχρώντω, ἀλλ' ἡ Ἰμετέρα Πανα-
 » γιότης τὰ αἷτια ταῦτα, ὡς τὸ μηδὲν λογιζομένη, τοῦτο μό-
 » νον ἐν τοῖς πρὸς διαφόροις κατ' ἐμοῦ γράμμασιν ἀγωνίζεται
 » νὰ παρασῆσῃ, ὅτι τάχα ἡ ἐμὴ ἀναχώρησις ἠκολούθησε, διότι
 » ἠθελήσατε νὰ διορθώσητε τὰ τῆς σχολῆς ἄτοπα, καὶ νὰ ἐξώ-
 » σσητε τοὺς ἀτάκτους, ἐγὼ δὲ, ὡς ἀλαζών καὶ ὑπερήφανος ἐδυ-
 » σχέραινα καὶ δὲν ὑπέφερον τὴν διορθωσιν τῆς αἷτιος ἄπαγε!
 » ἓνα σχολεῖον, τὸ ὁποῖον εὖρον μὲ εἴκοσι μαθητὰς, καὶ τὸ ἐπλή-
 » θυνα σχεδὸν εἰς διακοσίους, τὸ ὁποῖον ἠύξησα καὶ τὸ ἐσερέωσα
 » μὲ τόσους ἀγῶνας, ὅσους ἐμάθητε, καὶ μὲ τόσους κόπους, ὅσους
 » εἶδετε, πῶς ἦτον δυνατόν νὰ τὸ φέρω εἰς τὴν τελειότητα, εἰς
 » τὴν ὁποίαν παρ' ἐλπίδα τὸ κῦρατε, καὶ χωρὶς νὰ παιδεύσω
 » τοὺς ἀτάκτους, καὶ χωρὶς νὰ διορθώσω κατὰ δύναμιν τὰ ἐν
 » αὐτῷ ἀναφυόμενα ἄτοπα; ἐγὼ κατὰ τὰς χρεῖας ἐν αὐτῷ
 » καὶ συνεβόλευσα μὲ ζῆλον, καὶ ἐπέπληξα καὶ μὲ σφοδρό-
 » τητα, καὶ ἐμαστίγωσα μὲ αὐστηρότητα, καὶ ἐδίωξα μὲ

» ὄργην, καὶ πάλιν ὑπεδέχθη μετὰ πραότητος, καὶ περιε-
 » ποιήθη μετὰ φιλοφροσύνης καὶ ἐπεικείας, συγκεράσας τὸν
 » τόνον τοῦ οἴνου μετὰ τοῦ ἐλαίου τὴν λειότητα, καὶ κρα-
 » τῶντας τοιοῦτοτρόπως διακοσίους ἀνθρώπους εἰς τὴν εὐ-
 » ταξίαν καὶ τοιχύτην κοσμιότητα, εἰς ὅσῃν δύναμαι νὰ καυ-
 » χηθῶ, ὅτι δὲν ἔζησαν ποτὲ οἱ ὀλιγάριθμοι θεράποντες, οἱ
 » ὅποιοι τὴν συνοδεύουσιν, μ' ὅλον ὅπου σεμνότητος μέγα
 » παράδειγμα ἔχουσι τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς Ἰμετέρας Πα-
 » ναγιότητος· τίνα λοιπὸν ἔχει λόγον, ὅτι ἐδυσχέρανα ἐγὼ
 » διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν ἀτάκτων, ὅταν μέρος, τὸ ἐπισημό-
 » τατον τῆς ἐμῆς φροντίδος, ἦτον νὰ κρατῶ μακρὰν τοῦ σχο-
 » λείου τὴν ἀταξίαν, καὶ νὰ τὸ φυλάττω εἰς τὴν δυνατὴν
 » τάξιν καὶ κοσμιότητα; εἶτα τίνι λόγῳ ἡ Ἰμετέρα Πανα-
 » γιότης εὐθύς ὅπου ἐπάτησεν εἰς τὸ ὄρος διέκρινας τοὺς ἀτά-
 » κτους τοῦ σχολείου καλλιώτερον ἐμοῦ, ὅστις διέτριβον ἐν
 » αὐτοῖς ἕξ χρόνους; καὶ πῶς δὲν ἐπληροφορήθη εἰς τὴν ἐμὴν
 » μαρτυρίαν περισσώτερον καὶ εἰς τὴν τοῦ πνευματικοῦ κυρίου
 » Διονυσίου, παρὰ εἰς τὰς διαβολὰς τὰς ἐμπαθεῖς τῶν τεσ-
 » σάρων ἀχρείων ψυχῶν, ὅπου μετὰ τὸ μέσον τῆς ὑμῶν δυνά-
 » μεως ἐζήτησαν νὰ πληρώσουν τὸ πάθος εἰς τὴν κακίαν των;
 » καὶ τὸ μέγιστον, ἀκούσασα τὸ ἐν μέρος δὲν ἠθέλησε ποτὲ
 » νὰ ἀκροασθῆ καὶ τοῦ ἄλλου· ἀλλὰ προσελθόντας εἰς τὸ ἀπο-
 » λογηθῆναι δὲν ἐσυγχώρησε νὰ παρασταθοῦν ἔμπροσθέν της;
 » ἢ δὲν εἶναι οὗτος ὄρος δικαίου θεμελιωδέστατος, τὸ «μηδὲ
 » δίκην δικάσης, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσης;» δὲν ἐδυσ-
 » χέραινα ἐγὼ διὰ τὴν τῶν ἀτάκτων λεγομένην διόρθωσιν,
 » ἀλλ' ἐδυσχέραινα μᾶλλον διότι μετὰ τὴν ἔλευσιν πολλάκις
 » σὰς τὸ εἶπα, ἠκούετο ὁ εἷς, καὶ ἐκρίνοντο οἱ δύο· ἐδυσχέ-
 » ραινα, διότι ὁ διπλοῦς Παναγιώτης ἐσκευώρει, καθ' ὃν ἔτρε-
 » φε πάθος, καὶ ὁ θερμουργὸς πορτάρης ἤνοιγε καὶ ἔκλειε τὰς
 » πόρτας τῆς ψυχῆς, καὶ ὁ κοῦφος Ἰγνάτιος ἐπτεροῦτο, καὶ ὁ
 » Εὐστάθιος ὁ διακονομακάριος κατεμαρτύρει, ὁ βαρβαρολεόν-
 » τιος κατεθρασύνετο, καὶ ὁ προηγούμενος ἐκρήτιζεν· οἱ δὲ
 » τελειότεροι καὶ σεμνότεροι μαθηταί, ἢ ἑκαταφρονοῦντο, ὡς
 » οὐδενὸς λόγου, ἢ ἐδιώκοντο, ὡς μὴ προσκυνοῦντες τὸν πορ-
 » τάρην καὶ τοὺς ἄλλους· ἐμοὶ παρὰ τῶν ἐμῶν ἀφοβία, παρ'
 » ὑμῶν δὲ ἀπιστία· ὁ δὲ πνευματικὸς πατήρ καὶ τοῦ σχο-
 » λείου κοινὸς καὶ ἐμὸς καὶ ὑμέτερος, ὅστις ἤξευρε τὰ πάντα,
 » ἐλάλει καὶ δὲν ἠκούετο, ἐμαρτύρει καὶ δὲν ἐπιστεύετο, συνε-

» βούλευε καὶ κατεφρονεῖτο, εἰς τρόπον ὅτι ἐμισήθη ἀπὸ
 » τὴν παρρησίαν του, καὶ διώκεται ἤδη σὺν ἡμῖν τοῖς καθ'
 » ὑμᾶς ἀχρείοις, ὡς εἶπεν, κακῆνος συναχρειωθεὶς μετ'
 » τὴν τῶν τεσσαράκοντα χρόνων ἀκριβῆ καὶ ἐπίμονον ἀσκησιν,
 » δι' ἧς ἄξιος ὄφθεις οἰασσοῦν εὐλαθείας, κατὰ τὴν πρώτην
 » χαμαιζηλίαν, καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἐκρίθη ἄξιος
 » παρ' ὑμῶν νὰ κατασταθῆ κριτῆς μυστικὸς τῆς ὑμῶν συν-
 » ειδήσεως· πλὴν ἔστω κακῆνα πάντα ἀληθῆ τὰ εἰρημένα·
 » διατὶ δέσποτά μου ἐπεικέστικτε νὰ ἐξαφθῆς τώρα τὸ ὕστερον
 » εἰς τὴν ὄργην κατὰ τοῦ τραπενοῦ δούλου σου; εἶδες, ὅτι
 » ἀναξίος εἶμαι νὰ κρατήσω αὐτὸ τὸ σχολεῖον, καὶ εἰς εἴκο-
 » σιπέντε χρόνους, ὡς γράφεις, οὐδὲν ὄφελος ἔδειξα· ἀφίνω νὰ
 » εἰπῶ, ὅτι τὸν μετὰ εἴκοσι χρόνους ἀνωφελῆ δὲν ἔπρεπε νὰ
 » καταστήσης διδάσκαλον· σιωπῶ τύσους καὶ τόσους, οἵτινες
 » ἀπ' ἐμοῦ κατὰ δύναμιν φωτισθέντες, φαίνονται καὶ ἀκούον-
 » ονται εἰς τόσας πολιτείας, καὶ τοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι μετ'
 » ὀλίγον χρόνον θέλουν φανοῦν καὶ θέλουν ἀκουσθοῦν· παρα-
 » τρέχω καὶ τοὺς ἐκ τῆς ἡμῶν ἔτι μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου
 » διδάσκοντας εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖόν της, εἰς ἄλλον καιρὸν, ἂν
 » χρειασθῆ· θελω γράψαι αὐτὸν τὸν κατάλογον, καὶ θέλω πα-
 » ραστήσω, ὅσον ἐγὼ εἰς τὸ σχολεῖον αὐτοῦ ἐκοπίασα· ἀφοῦ
 » ὅμως εἶδες, ὅτι ἀλυσιτελής ἐγὼ, ὑμέτερον ἦν νὰ με ἀπολύ-
 » σης ἐν εἰρήνῃ, καὶ νὰ με ἀφήσῃς ἀνεινόχλητον, ἀφοῦ ἀνεχώ-
 » ρησα, μᾶλλον δὲ καὶ νὰ με εὐχαριστήσῃς, καὶ νὰ με ἐπαι-
 » νέσῃς, διατὶ μόνος ἀπ' ἐμαυτοῦ διακριθεὶς, ἔδωκα τόπον,
 » γνωρίζων τὴν ἐμὴν ἀναξιότητα καὶ οὐθένειαν. Ἄλλ' ἢ Ἰμετ.
 » Παναγιότης ἔβαλεν ἅπαντα ἄνω κάτω διὰ νὰ με κατατρέξῃ
 » καὶ τῆς καταδρομῆς αὐτῆς ὑπὸ παύεται καὶ νῦν· τί ἐχρει-
 » ἄζοντο καθ' ἡμῶν καὶ αἱ σφραγίδες αἱ βίβαιοι, καὶ αἱ κατηναγ-
 » κασμένα μαρτυρία, καὶ αἱ ὕβρεις, καὶ αἱ ἀπειλαί, ὅπου ἐτά-
 » ραξαν ὅλα τὰ τοῦ Ὄρου περίχωρα, καὶ θέλουν ἠχῆσαι, ἂν
 » ἐπιτρέψῃ, ἢ παραχωρήσῃ ὁ Θεὸς, καὶ εἰς ἀρκετὸν μέρος τῆς
 » γῆς; Γνωστὸν παντὶ τῷ σχολεῖῳ καὶ παντὶ τῷ Ὄρει, ὅτι ἂν
 » δὲν ἀναχωροῦσα, συνέβαινε κένενα μέγα κακὸν διὰ τὴν με-
 » ταξὺ τῶν μαθητῶν στάσιν, καὶ διὰ τὸ ἀκάθεκτον τῆς ὑμῶν
 » ὄργης, καὶ διὰ τὴν ἐμὴν, ὡς λέγετε, ἔπαρσιν ὅπου δὲν ἤθελα
 » ποτὲ ὑποφέρει νὰ ζυλισθῶ. Λοιπὸν ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν
 » ἡ ἐμὴ ἀναχώρησις ἦτο πρὸς μὲν ὑμᾶς σημεῖον εὐλαθείας,
 » αὐτῆς φωνῆς σου ἤκουσα περιπατοῦντος, καὶ ἐκρύβην» πρὸς

» δὲ ἐμὲ σημείον συνέσεως· διατι νὰ μοῦ βουλώσητε τὸ πρᾶγ-
 » μα ; διὰ νὰ μὴ χαθῆ ; καὶ ἐγὼ ἄφησα τὰ ὀσπίτιά μου
 » ἀνοικτὰ μὲ δύο ἀνθρώπους μου, διὰ νὰ φυλάττωσι τὰ
 » πράγματά μου· ἔστω ἐβουλώσατε, μὰ διατι νὰ γράφητε εἰς
 » τοὺς Ἰβηρίτας πατέρας, πρὸς οὓς κατέφυγον, καὶ εἰς τοὺς
 » πρὸ αὐτοῖς διδασκάλους, παρακινουῦντες αὐτοὺς νὰ μὲ κατη-
 » γορήτωσι ; διατι νὰ ἱκετεύσητε καὶ νὰ ὀργανίσητε τὰ μο-
 » ναστήρια τοῦ Ὄρου· νὰ βουλώσουν μὲ τὰς τῶν μοναστη-
 » ρίων αὐτῶν σφραγίδας τὰς κατ' ἐμοῦ μαρτυρίας ; διατι νὰ
 » διεγείρητε ὅλους τοὺς μαθητὰς νὰ γράψωσιν ἐκείνην τὴν
 » ἀναφορὰν τὴν ἄδικον κατ' ἐμοῦ, καὶ νὰ ἀναγκάσητε νὰ τὴν
 » ὑπογράψωσι καὶ ὅσοι δὲν ἤθελον ; μήπως καὶ δὲν εἶναι ἡ
 » μεγαλητέρα μαρτυρία τῆς Ἰμετέρας Παναγιότητος πολλῶν
 » ἀντάξιος ἄλλων, ἀλλ' ἐχρειάζετο νὰ δώσῃ δύναμιν εἰς τοὺς
 » λόγους ὑμῶν ὁ πόρρωθεν κολόγηρος, καὶ ὁ ἀγνώμων μαθη-
 » τὴς, καὶ ὁ νέηλος καὶ ἔτι ἀγνώριστος, καὶ ὁ ὑδροφόρος καὶ
 » ξυλοφόρος λεβέντης τοῦ σχολείου, ὅστις μόλις ἤξεύρει νὰ
 » σημειώσῃ τὸ ἴδιον ὄνομα ; ἔπειτα ἂν ἦτον καὶ αὐτὴ ἡ ἀνά-
 » γκη νὰ δημοσιευθῆ ἡ κακία ἡ ἐμὴ, τοιοῦτον τρόπον εὔρατε,
 » ὅπου μάλιστα ἀστράπτει ἡ ἐμὴ ἀθωότης ; ὅλοι δὲ οἱ φιλό-
 » σοφοι μαθηταὶ πρὸ τῆς βίας μου πλέκουσιν ἐπαίνους, καὶ
 » ζητοῦν μετὰ δακρύων τὸν ἀγαθὸν τους διδάσκαλον, ὡς αὐ-
 » τοὶ γράφουσι, μετὰ δὲ τὴν βίαν καὶ στενοχωρίαν τινὲς ἐξ
 » αὐτῶν κατ' ἐμοῦ μαρτυροῦσιν· ἄλλοι, ἀφοῦ βικισθέντες ὑπέ-
 » γραψαν, πολλοὶ ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτῶν συνειδή-
 » σεως ἤλθον αὐτοπροσώπως εἰς τὴν τῶν Ἰβήρων μονὴν καὶ
 » μὲ ἐζήτησαν συγχώρησιν· πολλοὶ ἐμήνυσαν, ὅτι θέλουσιν ἔλθῃ,
 » πολλοὶ ἔγραψαν, ὅτι ἐβιάσθησαν, καὶ κατεδυναστεύθησαν νὰ
 » μιάνωσι, καθὼς τὸ χαρτίον μὲ τὸ μελάνι, ἔτζι τὴν ψυχὴν
 » μὲ τὴν ἄδικον μαρτυρίαν· φέρω τόσα καὶ τόσα γράμματα,
 » ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ ἡμισυ ἦσαν ἀρεκτὰ διὰ νὰ ἐλέγξωσιν ἐκεί-
 » νην τὴν ἀναφορὰν τῶν μαθητῶν τὴν ψευδῆ καὶ παμμεγέθη·
 » ποίαν κρίσιν θέλει κάμει ὁ Οἰκουμενικὸς θρόνος καὶ ἡ ἁγία
 » Σύνοδος, ὅταν ἴδωσι τοὺς αὐτοὺς χωρὶς βίαν ἐπαινέτας, καὶ
 » μὲ τὴν βίαν κατηγόρους ; μάλλον δὲ ποίαν κρίσιν θέλει
 » κάμει ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος, ὅταν ἰδῆ κατ' ἐμοῦ τοιαύτας
 » ἐπιβουλάς ; δὲν εἶναι εὐλογον νὰ συμπεράνη καθ' εἰς, ὅτι τὸ
 » αὐτὸ πνεῦμα καὶ ἐκίνησε τὰς πρώτας ταραχὰς, καὶ ἔπλασε
 » τὰς δευτέρας ψευδηγορίας ; Παῦσαι τοίνυν, παῦσαι τῆς ὀργῆς

» Παναγιώτατε δέσποτα, καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν· φθάνει τό-
 » σον, μὴ κακάτρεχε περαιτέρω τὸν ταπεινὸν δοῦλόν σου· τίς
 » εἰμὶ ἐγὼ ὁ κύνων ὁ τεθνηκώς, καὶ πόσος; ὅπου νὰ θελήσῃ νὰ
 » μὲ συνερισθῇ τὸ μέγεθος τῆς ἐν αὐτῇ ἀξίας τε καὶ δυνάμεως;
 » κρίνον περὶ ἐμοῦ μὲ ἐκείνην τὴν ἀγαθοσύνην, μὲ τὴν ὁποίαν
 » πρὸ τῶν ταραχῶν τούτων ἔχαιρες, ἐπαινῶν καὶ ἐμὲ, καὶ τὰ
 » ἐμὰ, καὶ ὄχι μὲ ἐκείνην τὴν ὀργὴν, εἰς ἣν οἱ ἐχθροὶ μου
 » κατ' ἐμοῦ σὲ ἐκίνησαν· σταθμισὸν τὸ βάρος τῆς πολυχρο-
 » νίου μου καὶ ἐπιμελεστάτης ἐργασίας· μέτρησον τὸ πλῆθος
 » τῶν πολλῶν μου ἰδρώτων· ἀναλόγησον τὸ πρόθυμον καὶ ἄο-
 » κνον τῆς ἐμῆς ψυχῆς διὰ τὴν ὠφέλειαν τοῦ γένους· δύο μα-
 » θήματα εἶχον χρέος κατὰ τὸ Σιγγίλιον νὰ παραδίδω καθ'
 » ἐκάστην ἡμέραν, καὶ ἐγὼ καθὼς τὸ ἤξεύρεις, παρέδίδα τρία
 » καὶ τέσσαρα· ἐπενόουν τρόπους πῶς νὰ παραδίδω ἀπὸ δύο
 » διαφορουσῶν πραγμάτων εἰς τοὺς μαθητὰς διπλοῦν μάθη-
 » μα, καὶ αὐτοὶ δὲν ἔστεργον· παρέτεινα τὰς παραδόσεις, ὥστε
 » ὅπου πάντοτε οἱ μαθηταὶ τὸ, φθάνει, ἐφώναζον. Ποτὲ δὲν
 » ἔπαυσε τὸ σχολεῖον εἰς τοὺς καιροὺς τῆς ἀργίας, χωρὶς νὰ
 » μὲ παρακαλέσουν θερμῶς οἱ μαθηταὶ νὰ ἀργήσωμεν, ὅταν
 » τὸ γραμματικὸν σχολεῖον ἦτον ἐπάνω μου· μ' ὅλον ὅπου
 » τὸ Σιγγίλιον χρέος ἔδιδε νὰ πληρώσω ἓνα ὑποδιδάσκαλον,
 » ἐγὼ ἐπλήρωνα πέντε καὶ ἕξ, ἐφιλοτιμήθην, χωρὶς νὰ χρεω-
 » στῶ, νὰ συστήσω καὶ Λατινικὸν σχολεῖον, πληρώνωντας τὸν
 » διδάσκαλον, ὡς οἶδας· νὰ συστήσω καὶ διδάσκαλον ἀπὸ ἐμὲ
 » καὶ ἐμὰ ἕξοδα· ἐφρόντισα τῶρα ὕστερον, καὶ τοῦτο οἶδας, νὰ
 » συστήσω διδάσκαλον ἐκ περισσοῦ εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ πά-
 » λιν μὲ ἐμὰ ἕξοδα· εἰς τοὺς λουφέδες τῶν μαθητῶν δὲν ἔλειψα,
 » ὁ προηγούμενος καὶ οἱ μαθηταὶ εἶναι μάρτυρες, νὰ δίδω
 » πάντοτε ἀπὸ τοῦ μισθοῦ μου ἓνα μέρος νὰ βοηθῶ τοὺς χρή-
 » ζοντας· ἀκόμη καὶ ἰατρικὰ ἐξώδευα, καὶ μοὶ ἤρχοντο διὰ τοὺς
 » νοσοῦντας μαθητὰς, καὶ τοῦτο ὅμως ἐμῇ δαπάνῃ· ἐπενόουν
 » πάντα τρόπον, πῶς νὰ συστήσω, καὶ πῶς νὰ αὐξήσω τὸ σχολεῖόν
 » μου, κατέτριψα τὴν υἰεῖαν, ἐσκόρπισα τὴν κυβέρνησίν μου.
 » Τί ἔδει με ποιῆσαι τῷ ἀμπελῶνί μου καὶ οὐκ ἐποίησα αὐτῷ;
 » ἀλλ' ὑπέμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλὴν εὐγνωμοσύνης, ἐποίησε
 » δὲ ἀκάνθας ἀγνωμοσύνης καὶ ἀχαριστίας. Κρινέτω δὴ ὁ
 » Κύριος μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀμπελῶνος τούτου, κρινέτω

» δὲ καὶ ἡ Ἰμετέρα Παναγιότης εἰς τὸ ἐξῆς ὑπὲρ ἐμοῦ εὐμε-
 » νέστερον⁽¹⁾.

Ἐν ἔτει αψ⁶ κθ'. Ἰανουαρίου.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀντιγράφομεν ὅπως ἔχει, ἀλ-
 λά θεωροῦμεν λελανθασμένην μόνον κατὰ τὴν χρο-
 νολογίαν· τὸ δὲ λάθος εἶναι βεβαίως τυπογραφικόν.
 Ἄλλως ὁ χαρακτήρ τοῦ Πατριάρχου ἐπικυροῖ πληρέ-
 στατα ἅπαντα τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ διαλαμβανόμενα·
 « Κύριλλος ὁ ἀπὸ Νικομηδείας ἦτο μὲν ἀνὴρ λόγιος »
 (λέγει ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Πατριαρχῶν ὁ πρόην μὲν
 ἀρχιδιάκονος Ζαχαρίας Μαθαῆς νῦν δὲ ἐπίσκοπος Θή-
 ρας) « ἀλλὰ ψευδευλαβῆς, ἀγέρωχός τε καὶ πολυδάπα-
 » νος καὶ ὑποκριτής, ἄνθρωπος . . . . ἐπέτυχε δὲ
 » τῆς β' Πατριαρχείας κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· ἐπλα-
 » νᾶτο εἰς τὰ περίχωρα τῆς Νικομηδείας Αὐξέντιός
 » τις ἀγύρτης, ψευδομόναχος καὶ ψευδερημίτης καὶ
 » θαυματουργός . . . τοῦτον ὁ Κύριλλος ἐξαπέστειλεν
 » εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἦλθεν ὁ γόης ὡς θεό-
 » πνευστος, διεγείρων τὸν λαὸν κατὰ τοῦ Πατριαρχεύ-
 » οντος ἔτι Παϊσίου . . . μόνον δὲ τὸν Κύριλλον ἀνε-
 » κήρυττεν ἔννομον καὶ γνήσιον Πατριάρχην. Καὶ γί-
 » νεται τοῦ ὄχλου σύστασις καὶ βοή καὶ ὀρμήσαντες
 » εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἐξωθοῦσι μὲν μετὰ καταισχύνης
 » τὸν Παῖσιον, ραβδίζοντες καὶ δυσφημοῦντες, ἀντει-
 » σάγουσι δὲ τὸν Κύριλλον » (2).

(1) Ἰδὲ Συλλογὴν ἀνεκδότων συγγραμμάτων Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως ὑπὸ Γ. Αἰνιᾶνος, Ἀθήναι, σελ. 54—64. 1838.

(2) Ἰδὲ Κατάλογον ἱστορικὸν τῶν Πατριαρχῶν ὑπὸ Ζαχαρίου Μαθαῆ σελ. 246—248.